

14. URL: <http://www.digitalsignagetoday.com/article.php?id=19436&na=1>.
15. Signascript: <http://www.signascript.com/en/index.html>
16. Signascript: <http://www.realsig.com/Atlantic.htm>
17. Kruger D. The LongPen™ - The World's First Original Remote Signing Device // Journal of Forensic Sciences. 2010. V. 55. Issue 3. P. 795 - 800.

Листушенко Руслан Вікторович,
здобувач ступеня доктора філософії
Національної академії внутрішніх
справ

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРИЗНАЧЕННЯ ЕКСПЕРТИЗ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗГВАЛТУВАНЬ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Стаття 3 Конституції України найвищою соціальною цінністю проголошує людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку [1]. Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи, як у минулому, так і на даний час, становлять особливу суспільну небезпеку. Одним з невід'ємних прав людини є право на статеву свободу і недоторканність. Одним із найнебезпечніших злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості є зґвалтування. На даний час воно займає стійке місце серед усієї насильницької злочинності і, як свідчить статистика, з кожним роком збільшується кількість зареєстрованих випадків зґвалтування. Даний вид злочину спричиняє тяжкі наслідки для жертви, які мають моральний або фізичний характер, наносить величезну, часто непоправну шкоду людині, суспільству. Наслідки цього роду насильства у виді психічної травми залишаються у жертви на дуже тривалий час, іноді на все життя, особливо гостро вони виявляються в осіб, які стали жертвами педофілії. Психічна травма жертви може поглиблюватись під час розслідування злочину.

Дослідженню безпосередньо статевих злочинів присвячені праці таких учених, як: Ю. В. Александров, Ю. М. Антонян, Б. А. Блиндер, Б. Л. Гульман, А. П. Дьяченко, Г. Б. Елемисов, А. А. Жижиленко, А. П. Закалюк, А. Ф. Зелінський, О. М. Ігнатов, О. Г. Кальман, І. І. Лановенко, З. Лев-Старович, П. І. Люблінський, В. С. Мінська, П. П. Осипов, С. В. Познишев, А. П. Чуприков, Б. М. Цуприк, О. М. Яковлев та ін.

Найбільш характерними слідами при зґвалтуванні є розірваний одяг потерпілої особи, та іноді у підозрюваного (подряпини, укуси, гематоми на шиї, обличчі, стегнах). Як правило, на одязі потерпілої особи та підозрюваного залишаються сліди виділень людського організму, а на місці вчинення злочину – окремі елементи одягу: гудзики, закладки, нижня білизна [3].

Особливу увагу потрібно приділяти якісному вилученню слідів злочину на місці його вчинення, освідуванню потерпілої особи та злочинця, а також вилучення піднігтьового вмісту від вказаних осіб. Освідування в такій ситуації має на меті першочергове виявлення слідів, характерних для зґвалтування, тілесних ушкоджень, після чого можливе проведення судово-медичної експертизи задля встановлення факту наявності останніх, що могло б вказувати на не добровільність статевого акту. Вилучені об'єкти піднігтьового вмісту доцільніше направляти на молекулярно-генетичну експертизу, де встановлюється, чи є ДНК-профіль злочинця на піднігтьовому вмісті потерпілої, а також, чи є ДНК-профіль потерпілої на піднігтьовому вмісті злочинця. Судова практика свідчить про те, що це є одним із ключових фактів при доказуванні зґвалтування під час судового розгляду.

Одним із проблемних питань під час розслідування зґвалтувань є призначення експертиз. Ще нещодавно процес призначення ускладнювали внесені до КПК України зміни від 15 березня 2019 року, відповідно до яких в ч. 1 ст. 242 КПК України зазначалось про те, що експертиза проводиться експертною установою, експертом або експертами, за дорученням слідчого судді чи суду, наданим за клопотанням сторони кримінального провадження або, якщо для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання [3].

Тобто, фактично експертиза на стадії досудового розслідування призначалась слідчим суддею, за клопотанням сторони кримінального провадження.

Якщо раніше слідчий міг призначити експертизи до експертних установ чи не на наступний день після вилучення слідів злочину, то після змін, це стало доволі проблематично.

Крім того, нерідко слідчий суддя, замість 10 запитань слідчого, залишав всього 5, аргументуючи це тим, що інші 5 є недоцільними, хоча вони можуть зіграти вирішальну роль при розслідуванні зґвалтування або інших злочинів. Нерідко в районних судах, через дефіцит кадрів, клопотання про призначення експертизи потрапляли на розгляд до судді, який взагалі спеціалізувався на розгляді цивільних, а не кримінальних справ, що також ставило під сумнів його кваліфікованість в питанні призначення експертиз у справах про кримінальні правопорушення.

У ч. 3 ст. 244 КПК України зазначалось про те, що клопотання розглядається слідчим суддею місцевого суду, в межах територіальної юрисдикції якого здійснюється досудове розслідування, не пізніше п'яти днів із дня його надходження до суду [3].

Однак, у зв'язку із перевантаженням слідчих суддів кількістю справ, як показувала практика, клопотання рідко розглядались слідчим суддею в 5-ти денний строк. Іноді клопотання призначались до розгляду близько 2 тижнів, після їх надходження. Певний час слідчий витрачав на отримання ухвали.

В цілому процедура призначення експертизи, могла тривати, щонайменше, тиждень.

Вважаємо значним позитивним кроком законодавця, внесення Законом України № 187-ІХ від 4 жовтня 2019 року змін, які набули чинності 17 жовтня 2019 року, відповідно до яких, за нової редакції статті 242 КПК України, експерта знову залучають *сторони кримінального провадження* або слідчий суддя за клопотанням сторони захисту.

Крім того, вивчаючи методику розслідування зґвалтувань, враховуючи практичний досвід, вивчаючи судову практику, можна дійти висновку, що під час розслідування зґвалтувань, при виборі для призначення виду експертизи, між судово-медичною експертизою та молекулярно-генетичною експертизою, перевагу краще надавати останній.

Це пояснюється тим, що коли слідчий призначає судово-медичну експертизу (до відділення судово-медичної імунології чи судово-медичної цитології) і ставить всі необхідні передбачені методикою та специфікою запитання, експерт може встановити, для прикладу, наявність крові або клітин, їх групову належність, стать. У таких висновках експерта, при їх вивченні, серед відповідей на поставлені питання, часто можна бачити наступні: *ідентичність ознак крові потерпілого А та підозрюваного Б, а також інших осіб такої самої групи крові*. Тобто такі висновки не є достатньо точними і через це, часто виникають спірні питання під час судового розгляду, та в свою чергу розширює можливості адвокатів щодо руйнування доказової бази.

Коли слідчий отримує висновок ДНК-експертизи (молекулярно-генетичної), в ньому, можна побачити співпадіння досліджуваного об'єкту з генетичними ознаками зразка потерпілого або підозрюваного приблизно на 99 %. Таке співпадіння, є більш точним, а отриманий доказ більш достатній та достовірний.

Враховуючи викладене, ми дійшли висновку, що здійснення будь-яких змін у законодавстві, особливо в галузі кримінального процесуального права, може призвести до суттєвого збою в правоохоронній системі держави, зокрема, до бюрократичного колапсу, на кшталт зазначеного вище.

Тому, вважаємо за доцільне, не піддаватись популістським проявам окремих політичних сил чи короткочасним стихійним коливанням в настроях окремих соціальних груп при врегулюванні законодавства в певних галузях права, а навпаки, використовувати попередній досвід, зважати на традиційні особливості місцевого соціального клімату, не цуратись звернутися по консультації до вітчизняних наукових установ.

Це важливо для розслідування будь-яких злочинів, а особливо, такого соціально-небезпечного явища як зґвалтування.

Список використаних джерел

1. Гора І.В. Криміналістика : Навч. посіб. // І.В. Гора, А.В. Іщенко, В.А. Колесник. – К. : Вид. Паливода А.В., 2007. – 233 с.

2. Конституція України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141) {Із змінами, внесеними згідно із Законом № 2680-VIII від 07.02.2019, ВВР, 2019, № 9, ст.50};

3. Кримінальний процесуальний кодекс України, (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст.88) {Із змінами, внесеними згідно із Законом щодо визнання неконституційними окремих положень див. Рішення Конституційного Суду № 4-р/2019 від 13.06.2019}.

Литвицька Олена Іванівна,
судовий експерт відділу досліджень
у сфері інформаційних технологій
Запорізького НДЕКЦ МВС України

ТИПОВІ ПРОБЛЕМИ, ЯКІ ВИНИКАЮТЬ ПРИ ПРОВЕДЕНІ ФОТОТЕХНІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ПОВ'ЯЗАНИХ З ОБСТАВИНАМИ ДТП

Сьогодні фототехнічні дослідження це не просто дослідження фотозображень, а і можливість визначення параметрів руху учасників ДТП за допомогою відеозаписів.

До типових питань цього виду експертиз зазвичай відносяться питання про час, який минув між певними подіями та швидкість транспортних засобів.

Зараз відео реєстратори отримали широке розповсюдження: їх встановлюють як володарі транспортних засобів в свої автомобілі, так і розміщують на вулицях міста. Не завжди обставини ДТП зрозумілі та однозначні, тому часто виникає потреба в проведенні комплексних досліджень, в яких за допомогою інформації, отриманої з відеофайлу експерт може виконати певні розрахунки та відповісти на поставлені питання.

Об'єктом фототехнічної експертизи є статичне зображення, у випадку з відео файлом – ряд окремих зображень з відеофайлу (розкадровка).

Але не завжди якість наданого на дослідження відеофайлу дозволяє визначити всі необхідні параметри для розрахунків. Це може бути зумовлено: низькою розподільною здатністю камери відео реєстратора, значна віддаленість відеокамери від місця події, темний час доби і т.д. В такому разі необхідно виконати покращення якості зображення кадрів та в залежності від моделі відеореєстратору кількість необхідних кадрів може сягати декількох сотен, на обробку яких окремо потрібен значний час. Дану проблему можна вирішити використовуючи можливості сучасних графічних редакторів, використавши можливість пакетної обробки даних – автоматична обробка великої кількості однотипних файлів за певним сценарієм.[1]

Наступною поширеною проблемою є те, що багато моделей стаціонарних відеореєстраторів мають власний формат запису даних, який несумісний з операційною системою Windows або можуть бути захищені